

11. + S z e n t m ó r i c, Gyula része, Zaránd m.: 1403: *Zenthmoroch*, 1553: *Zenth-Moricz* (KARÁCSONYI: Békés. 2: 319), "in oppido Gyula in vico Zent Moricz uczaja" (HAAN 2: 161).

Névadóként Szent Móric (III. sz.) jöhet számításba (WIMMER²: 357). Az ő tiszteletére emelték a bakonybéli bencés monostort (vö. +1037: KJ.1: 5); további templomai: 1398: Berzsény, Veszprém m., 1323: Csesztreg, Zala m., 1433: Hidegkút, Veszprém m., 1332–7: Naszvad, Komárom m., 1428: Pécs, Baranya m., 1332–7: Szokolóc (?), Nyitra m., 1228: Kistata, Esztergom m.

12. + S z e n t p e l b á r t, Béré k, Kolozs m.: 1468: *Zenthpelbarth* (CSÁNKI 5: 411). Egyetlen említésekor már puszta. Szent Pelbártnak temploma volt még a Szatmár megyei Irinyben (1367: "Andreas plebanus ecclesie sancti Privardi filiorum Viti de Irin": KárOkl. 1: 287; tévesen Pelbárthidára lokalizálva: ComBih. 247).

13. S z e n t o d o r f a, Vashosszúfalu része, Vas m.: 1408: *Zenthvltrehperezlege* (ZsigmOkl. 2/2: 154), 1428: *Zentholdrosfolua*, 1464: *Zentholdro Perezleg*, 1470: *Zentholdorperezlege*, 1478: *Zentholdor*, 1480: *Zentholdorfalwa* (CSÁNKI 2: 784). A névadó Szent Ulrik (Udalricus) augsburgi püspök (890–973), az első, akit a pápa előzetes vizsgálata után 993-ban ünnepélyes bullával nyilvánított szentté (KatLex. 4: 417). Magyarországon még két templomáról van adatunk: Arany, Bodrog m.: 1331: "p. Aran ... in qua est eccl. in honore S. Oldricy constructa" (GYÖRFFY 1: 706); Vidovec, Varasd m.: 1334: "Eccl. Sancti Urrici de Zamlacha" (ComVar. 172). A szent tulajdonnévnek a magyar helységnévben mutatkozó változatai részint az *Ulrich* ~ *Udalricus* alakokból, részint a kettő keveredéséből vezethetők le.

14. + S z e n t v é r (= Košická Belá), Abaúj m.: 1440: Janusffalwa, al. n. *Zenthwer*, 1505: *Zenthwerfalwa*, 1553: *Szentuerkepe*, 1630: *Zentvérképe* (VSOS. 2: 77). E helységen kívül a középkorból még 26 olyan templomról, illetőleg kápolnáról tudunk, amelyet Krisztus teste (a nevezetesebbek: 1443: Nyírbátor, Szatmár m., 1351: Buda, Pest m., 1301: Gyöngyös, Heves m., 1304: Diósgyőr, Borsod m., 1368: Pápoc, Vas m., 1347: Töketerebes, Zemplén m., 1384: Ungvár, Ung m., 1468: Vajdaháza, Doboka m. stb.) és kettőről, amelyet Krisztus vére tiszteletére emeltek (1424: Almakerék, Küküllő m., 1410: Ludbreg, Varasd m.). A helynév utolsó két adata megengedi azt a feltevést, hogy talán nem védőszentnévi indíttatású alakulásról van szó, hanem a templomban levő valamely Krisztus-ábrázolás csodás "vérzése" szolgált névadóul.

MEZŐ ANDRÁS

Izaura és Szamanta

Izaura. A 80-as évek elején mutatta be a tévé a Rabszolgasors című brazil sorozatot, majd 1991-ben megismételte. Kétségtelen, hogy sok nézőt vonzott. Népszerűségét nemcsak az mutatta, hogy gyűjtés indult a filmbeli Isaura

felszabadítására (és alakítója el is jött Magyarországra), hanem az is, hogy több kislány kapta az *Izaura* nevet (az anyakönyvbe már magyar helyesírású név került). Mi lehet a név eredete? Rövid vizsgálódás után rájövünk, hogy nem a portugálban keletkezett.

A FNESz⁴ *Izauria* 'történelmi terület Kisásziában' adatot hoz, s megjegyzi, hogy "tisztázatlan etimológiájú ... népnévből keletkezett" (1: 641). STRABÓN (Kr. e. 1. század), az ókor legnagyobb geográfusa is megemlékezik erről *Geographika* című művében: "Lykaoniához tartozik a Tauroson Isauriké, melyben két Isaura nevű falu van ..." (Bp., 1977. 596. FÖLDY JÓZSEF fordítása). Az izaurokat mind a rómaiak, mind a görögök rablóknak, kalózkodnak tartották, s P. Servilius leveri őket (i. h.). Az egyik falu elpusztul, a másikat fővárossá tették (i. h.). A nép csakhamar talpraállt, majd Alexander Severus idején a ciliciaiakkal együtt önállósodtak, s ez utóbbiak is *isaurus*-nak nevezik magukat (PECZ, Lex. 1: 991–2). A főváros ekkor is *Isaura* (kis faluként ma is megvan Törökországban: Zengibar Kalesi, Konyától nyugatra). Nem lehetett jelentéktelen nép, hiszen a Keletrómai Császárságnak 717–820 között adott uralkodókat, azaz az *isaurai* dinasztiát (MORBY, J. E., A világ királyai és királynéi. Bp., 1991. 82).

Az *Isaura* mint személynév először Tassónál fordul elő, majd a XIX. században Gaetano Rossi szöveggönyvére két opera is születik: Rossinitől a Tankréd és Mercadante-től Az eskü. Ez utóbbit azért tartjuk fontosnak, mert 1839-ben Pesten is bemutatták (NÉMETH AMADÉ, Operaritkaságok. Bp., 1980. 130). Mindkét dalmű főhőse Tankréd, s ez a szál már elvezet Madáchhoz. Margócsy József szívességéből (ezúton is köszönöm) megkaptam Az ember tragédiája eredeti kéziratának a fénymásolatát. A bizánci színen Madách a szövegben *Izóra*, a szerzői utasításban az *Izaura* alakot használja: "Nevem Izóra. S a tiéd, lovag?" Illetve: "Ez alatt egészen besötétült, s a hold felkél. Izaura és Helene az ablakon" (63–5). Mindezek megcáfolják a magyar utónévkönyv vélekedését: "Az *Izor* férfinév magyarországi latinos nőiesítése". Ráadásul: "*Izor*, legújabbban, különösen, a zsidóknál, Izidor helyett" (NyÚSz. 499). Ez már filia ante patrem.

Mint a FNESz⁴ is megjegyzi, az *izaur* népnév tisztázatlan etimológiájú. Akkor hova tegyük az *Izaura* nevet női neveink sorában? Először: lehet városnévből származó, hiszen vannak hasonlóak, pl. *Emőke*, *Lenke*, *Larissza*, másodszor lehet az *Isauricus* népnév nőnemű alakja, e típusra is van példa: *Barbara*, *Judit*, *Lavínia*. S Madách igazolja, hogy az *Izóra* és az *Izaura* tulajdonképpen egy, csak éppen az asszociációban térnek el egymástól – bár a névválasztáskor ez sem elhanyagolható tényező.

Már a sorozat bemutatása előtt is volt *Izaurá*-nk, igaz, *Isaura* formában, s nyilvánvalóan Madách hatására: É. *Isaura* (Esti Hírlap, 1978. december 5-ei száma, illetve a budapesti telefonkönyv 1977. 1: 265).

Szamanta. E név elterjedésében több motívum is közrejátszott. Nézzük előbb ezeket! Philipp Barry, amerikai drámaíró Philadelphiai történetének (1939) női főszereplője *Tracy Samanta Lord*. 1940-ben film is készült, majd 1956-ban újra megfilmesítették, s ekkor a főszereplőt Grace Kelly alakította. Bár Amerikában már voltak *Samanthá*-k, de a filmsztárokkal teli High Society (magyarul: a felső tízezer)

indította el népszerűségét. Az ismert angol énekesnő *Samantha Fox* így nyilatkozik a nevééről: "Volt Angliában egy tévésorozat *Bewitched* címmel, s anyám a főszereplő után nevezett el *Samanthának* (Rock Évkönyv '87. Bp., é. n. 77). A főként slágeréről ismert Házibuli című francia film (1980) egyik szereplőjét is így hívják. A maratoni hosszúságú *Dallas* című amerikai sorozat egyik női alakjának is ez a neve. S nem is csodálható, hogy már Magyarországon is vannak *Szamanthá-k* (így, helyesírásunknak megfelelően!).

A név megfejtésével először EUGENE VROONEN próbálkozott (*Les noms des personnes dans le monde*. Bruxelles, 1967. 308), s szerinte a 'végtelen magányosság' jelentésű hindu *samanta* szó tulajdonnevesülése. J. VAN DER SCHAAER (*Woordenboek van voornamen*. Utrecht–Antwerpen, 1981. 317–8) szerint héber eredetű, és a *Simea*, illetve a *Samma* nevek alapszavából vezeti le. Mindkét név szerepel a Krónikák 1. és Sámuel 1–2. könyvében 4–4 személy neveként (Bibliai nevek és fogalmak. Bp., 1988. 208, 218). Igen kevés a valószínűsége. Írói névadásról lévén szó, feltételezhető, hogy Barry beszélő nevet adott, miként – jelen esetben – a *Lord* név is az, ELSDON C. SMITH többek között ezt írja róla: "... nickname given to one assuming superior rank" (*New Dictionary of American Family Names*. New York-Evanston-San Francisco-London, 1973. 117). Én is Indiáig jutottam el, akár VROONEN, azaz a *Szamantha* nevet indiai községnek tartom: "samanta, Sanskrit term applied to persons given land or to conquered feudatory rulers" (*The New Encyclopaedia Britannica*¹⁵ 8: 828). Észak-Amerikában, de a 60-as évektől Angliában is népszerű névvé válik. Több hollywoodi színésznő cserélte fel eredeti nevét *Samanthá-ra*, sőt regényhősneként sem ritka. Magyarországon alighanem a *Dallas Samanthá-ja* gyakorolta a nagyobb hatást, hiszen több, mint két éven át láthattuk a képernyőn.

Nyilvánvaló, hogy a szülők érzelmi okokból adták kislányuknak az *Izaura*, illetve a *Szamantha* nevet: szép vagy rokonszenves volt a filmbeli személy, különleges maga a név stb. Ha pl. a végződést nézzük, mindkettő beleillik a Magyar utónévkönyv rendszerébe: *Izaura*: -ra: 50 név, -ura: 4 (a számokban benne foglaltatik a női nevek közül nagyon is "kilógó" *Bonaventura* is) -aura: 3, illetve *Szamantha*: -ta: 94, -nta: 7, -anta: 3. Úgy látszik, népszerű e két végződés, mivel GULYÁS NÉ MÁTRAHÁZI ZSUZSANNA Napjaink keresztnévdívatja című dolgozatában az engedélyezett nevek között újabbakat is közöl: -ra: 6, -ta: 8, -nta: 1 (MND. 15 [1981]: 22–36).

MIZSER LAJOS

Névtörténeti megjegyzések

Ilona. A végső soron a görög *Heléna* névre visszamenő magyar *Ilona* a finnbe is átkerült. "Finn nevek Magyarországon – magyar nevek Finnországban" című cikkében MIZSER LAJOS is írja, hogy terjedéséhez a finnben való értelmezhetősége szintén hozzájárult: *ilo* 'öröm' + *ni* Sg. 1. poss. suff. (CIFU 7. 3A: 289). A cikk e